

En komedi i Nobels namn

Norrbottens-Kuriren,
Fredag 8 december 1995

PERSONKULT. Turkmenistans president Saparmurat Atayevich Niyazov trånar inte bara efter Nobels fredspris. Han låter också uppkalla gator, byggnader och minnemärken efter sig själv vilket föranlett denna skämtteckning i den ryska demokratiska veckotidningen Sobesednik. Här har inte bara kameler uppkallats efter honom utan också solen och månen.

Turkmenbashi betyder Chef över alla turkmener. Den titeln tog sig den förre förste sekreteraren av Central Kommitté Kommunistisk parti i Turkmenistan och medlemmen i den sovjetiska Politbyrå Saparmurat Atayevich Niyazov när det Sovjetiska imperiet fallit och Turkmenistan nått självständighet och han blivit president.

Men titeln räckte inte. Niyazov ville ha något mer att styrka sig med. Kanske ett internationellt fredspris. Varför inte Nobels?

Så iscensattes en äkta komedi i Nobels namn i Turkmenistan. En mycket sorglig komedi med stora konsekvenser för många av de inblandade.

Gav ut böcker

Inledningen var en rekommendation av det ryska författarförbundet för Niyazovs kandidatur till Nobels fredspris som publicerades i de turkmenska tidningarna.

Dagligen följde sedan rekommendationer från olika organisationer och författare från hela landet men också från forna sovjetrepubliker. Alla tävlade om att framhålla Niyazovs förtjänster som fredspristagare. I turkmensk radio och TV, som för övrigt går under namnet Turkmenbashis censur, berättade varje dag om Turkmenbashi Niyazovs hjälteinsatser för mänskligheten och om hur hela världen såg fram emot att den turkmenska presidenten skulle få fredspriset.

Själv lät han ge ut ett antal böcker, flera med hyllningspartiklarna från tidningarna tryckta i boken, och passade också på att ge ansevärda summor i presenter till olika fonder och organisationer i länderna i det forna Sovjetunionen.

Bland de författare och kända personer som gav Niyazov sitt offentliga stöd i hans fredsprissträvanden fanns schackvärldsmästaren Anatolij Karpov, kosmonauten Georgij Beregovoy och ryska författare Sergej Michalkov, Vladimir Bondarev, Feliks Tjuev.

Under flera månader flög regimtroga turkmenska författare i skytteltrafik mellan Turkmenistan och Moskva med dollarbuntar i handväskan och de dyrbaraste handknutna turkmenska mattor för att besöka kända personer och organisationer till stöd för presidentens Nobelkampanj.

Nobel-affären som utspelades i Turkmenistan kom så småningom att fortsätta på en mer internationell nivå när presidenten och ordförande av Bidas Corporation Carlos Alberto Bulgeroni från Argentina, presenterades i Turkmenistanska Massmedia som släkting till Alfred Nobel då säkrade Turkmenbashi sitt stöd i kampen för Nobels fredspris.

Det är tragiskt att konstatera att så många intelligenta människor sålde sin titel och sitt namn för Turkmenbashis pengar och gåvor. När internationella gas- och olja kompanier blandar sig i sådana mörka affärer man kan bara undra om värdet på diktatorns generösa gåva... Det kanske till och med var mångmiljon kontrakt, vem vet?

Men det fanns också de som inte ställde upp.

Falsk rekommendation

De litauiska författarna Eduardas Megelajtis, Yokabus Skljutauskas sa nej. Gorbatsjovs Fond sa nej.

Inte för att det hjälpte; ett falskt rekommendationsbrev underskrivet av Gorbatsjovs Fond publicerades i alla fall i turkmenska tidningar.

Även den i New York bosatte skulptören Ernest Neizvestnijs påstods ha skrivit ett rekommendationsbrev som hamnade på första sidan i turkmenska tidningar.

Den ryske författaren Mihail Dudins namn utnyttjades i kampanjen medan han låg inför döden.

Själv befann jag mig i Moskva när Nobelkampanjen inleddes. Ditt hade jag flytt efter en lång tid av husarrest efter att ha blivit utesluten ur det Turkmenska Författarförbundet och Journalistförbundet och fått mina böcker bortplockade från alla bibliotek, boklådor och brände på bål.

Sändes i radio

I Moskva arbetade jag för den turkmenska servicen av den amerikanska radiostationen RFE/RL.

När kampanjen för Nobels fredspris till Niyazov-Turkmenbashi satte igång började jag titta närmare på kampanjens utformning. Jag intervjuade författare och företrädare för organisationer som stods stå bakom rekommendationsbrev. Mina intervjuer sändes i radio och jag skrev flera artiklar i några demokratiska tidningar i Moskva som Literaturnaja gazeta och Moskovskije novosti.

Detta gjorde presidenten vred och han lät sända en grupp från Turkmenistans MHK (före detta KGB), för att extradera mig till Turkmenistan och som en landets förrädare sätta i fängelse. De lyckades inte.

Men hemma i Turkmenistan bodde min fru och våra barn kvar.

Alltså gav de sig på de i stället. Min son som gick i femte klass utestängdes från skolan, min fru blev fråntagen sitt arbete som lärare och vår sommarstugasmått där vi planerade bygga en villa, konfiskerades för statens skull. Familjen hotades bli utslängd från lägenheten när som helst.

Oavsett regimens grymma hot mot mig och familjen jag fortsatt publicera mina undersökande artiklar och kamp mot komedi i Nobels namn i Turkmenistan. Ryktbara avslöjandena ledde till sist att denna falska kampanj kvävdes efter ett halvår.

Vi, min familj och jag, kom så småningom till Sverige och Luleå på FN:s kvot, och började för oss ett nytt liv efter förföljelser på hela familjen som fortsatt flera år.

Något Nobelpris i fred lär Turkmenbashi väl aldrig få, men i sitt land har han genom kampanjen lyckats förstärka den totalitära regimen och sin egen personkult.

Ak Welsapar, författare